

LIETUVOS RESPUBLIKOS SOCIALINĖS APSAUGOS IR DARBO MINISTRAS

LIETUVOS RESPUBLIKOS SVEIKATOS APSAUGOS MINISTRAS

LIETUVOS RESPUBLIKOS ŠVIETIMO IR MOKSLO MINISTRAS

LIETUVOS RESPUBLIKOS VIDAUS REIKALŲ MINISTRAS

ĮSAKYMAS

DĖL BENDRO DARBO SU ŠEIMOMIS TVARKOS APRAŠO PATVIRTINIMO

2016 m. liepos 14 d. Nr. A1-362/V-936/V-646/1V-495
Vilnius

Vadovaudamiesi Lietuvos Respublikos vaiko teisių apsaugos pagrindų įstatymo 59 straipsnio 1 dalimi:

1. Tvirtiname Bendro darbo su šeimomis tvarkos aprašą (pridedama).
2. Siūlo me Lietuvos Respublikos savivaldybėms, kitoms institucijoms, įstaigoms ir organizacijoms savo veikloje naudoti ir dalyvauti įgyvendinant Bendro darbo su šeimomis tvarkos aprašą.

Socialinės apsaugos ir darbo ministrė

Algimanta Pabedinskienė

Sveikatos apsaugos ministras

Juras Požela

Švietimo ir mokslo ministrė

Audronė Pitrienė

Vidaus reikalų ministras

Tomas Žilinskas

PATVIRTINTA
Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir
darbo ministro, Lietuvos Respublikos
sveikatos apsaugos ministro, Lietuvos
Respublikos švietimo ir mokslo ministro,
Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministro
2016 m. liepos 14 d. įsakymu
Nr. A1-362/V-936/V-464/1V-495

BENDRO DARBO SU ŠEIMOMIS TVARKOS APRAŠAS

I SKYRIUS BENDROSIOS NUOSTATOS

1. Bendro darbo su šeimomis tvarkos aprašas (toliau – tvarkos aprašas) nustato pagalbos socialinės rizikos šeimoms, įskaitant ir besilaukiančias vaikų (toliau – šeimos), organizavimo ir teikimo pagrindinius principus, bendro darbo su šeimomis, įskaitant prevencijos priemonių, organizavimo tvarką savivaldybėse, subjektus, dalyvaujančius dirbant su šeimomis, vaiko atvejo peržiūros organizavimą, pagalbos šeimai ir vaikui planavimą, socialinio darbo ir kitų institucijų, įstaigų ir organizacijų darbo su šeimomis specifiką, vaiko teisių apsaugos užtikrinimo priemonių ir socialinių paslaugų šeimoms teikimo bei organizavimo stebėseną.

2. Bendro darbo su šeimomis tikslas yra užtikrinti koordinuotą pagalbos (socialinės paramos, švietimo pagalbos, sveikatos priežiūros paslaugų, bendruomeninę, teisėsaugos) teikimą šeimoms savivaldybėse, siekiant stiprinti šeimų atsakomybę, gebėjimus ir galimybes savarankiškai spręsti savo šeimos problemas bei padėti įveikti socialinę atskirtį.

3. Pagalbos turinys konkrečiai šeimai priklauso nuo individualaus šeimos pagalbos poreikio ir rizikos lygio šeimoje (išskyrus dalyvavimą prevencijos ir (ar) ankstyvosios intervencijos priemonėse). Šeimos rizikos lygio įvertinimo kriterijus ir tvarką tvirtina socialinės apsaugos ir darbo ministras. Gali būti skiriami trys rizikos lygiai:

3.1. aukšta rizika – kai šeima negeba savarankiškai funkcionuoti ir jai reikia nuolatinės socialinių darbuotojų ir kitų specialistų pagalbos;

3.2. vidutinė rizika – kai šeima geba savarankiškai funkcionuoti, tačiau, norint užtikrinti visišką šeimos narių saugumą ir emocinę, psichologinę gerovę, nuolat reikia tam tikros socialinių darbuotojų ir kitų specialistų pagalbos;

3.3. žema rizika – kai šeima patiria krizę, tačiau gali savarankiškai funkcionuoti ir geba užtikrinti visų narių saugumą bei emocinę, psichologinę, materialinę gerovę.

4. Tvarkos apraše vartojamos sąvokos atitinka Lietuvos Respublikos socialinių paslaugų įstatyme, Lietuvos Respublikos apsaugos nuo smurto artimoje aplinkoje įstatyme, Lietuvos Respublikos vaiko teisių apsaugos pagrindų įstatyme apibrėžtas sąvokas.

II SKYRIUS

PAGALBOS ŠEIMOMS ORGANIZAVIMO IR TEIKIMO PAGRINDINIAI PRINCIPAI

5. Bendras darbas su šeima yra organizuojamas, laikantis šių principų:

5.1. šeimos atsakomybės – šeima yra atsakinga už jos narių gerovę, o pagalbos teikimo tikslas yra šeimos įgalinimas savarankiškai rūpintis ir tinkamai prižiūrėti savo vaikus;

5.2. gyvenamosios vietos bendruomenės įtraukimo – gyvenamosios vietos bendruomenė (toliau – bendruomenė) imasi iniciatyvos kurti palankią savo bendruomenės nariams ir šeimoms socialinę aplinką, tenkindama bendrus gyvenimo kaimynystėje poreikius, o savivaldybė tam stiprina ir telkia bendruomenes;

5.3. subsidiarumo – šeimos problemos sprendžiamos ir pagalba šeimai, visų pirma, teikiama ten, kur ji efektyviausia – seniūnijoje ir bendruomenėje, o aukštesnio (savivaldybės, valstybės) lygmens paslaugos teikiamos ir organizuojamos tik tada, kai bendruomeninės pagalbos šeimai nebepakanka;

5.4. šeimos individualizavimo ir pagalbos diferenciacijos – pagalba ir paslaugos šeimai teikiamos laikantis nuostatos, kad kiekviena šeima ir jos pagalbos paslaugų poreikis yra individualūs;

5.5. bendradarbiavimo ir tarpusavio pasitikėjimo – pagalba ir paslaugos teikiamos, bendras darbas su šeima organizuojamas, laikantis nuostatos, kad šeima gali ir turi būti atsakinga už savo šeimos narių gerovę, bendruomenė, bendruomeninės ir kitos nevyriausybines organizacijos ir kiti pagalbos ir paslaugų teikėjai gali pagalbą šeimai suteikti, o savivaldybė visomis priemonėmis telkia bendruomeninių organizacijų, nevyriausybinių organizacijų ir kitų pagalbos bei paslaugų teikėjų pastangas ir koordinuoja jų bendrą darbą tam, kad įgalintų šeimas spręsti savo problemas ir išvengti socialinės atskirties.

III SKYRIUS

SUBJEKTAI, DALYVAUJANTYS DIRBANT SU ŠEIMOMIS, IR BENDRO DARBO ORGANIZAVIMAS SAVIVALDYBĖJE

6. Subjektai, dalyvaujantys dirbant su šeimomis:

6.1. savivaldybės administracijos specialistai (vaiko teisių apsaugos skyriaus (toliau – VTAS); padalinio, atsakingo už socialinių paslaugų organizavimą; švietimo skyriaus);

6.2. socialiniai darbuotojai, teikiantys socialinę priežiūrą šeimoms;

6.3. seniūnai, seniūnaičiai, seniūnijų specialistai socialiniam darbui, seniūnijos išmokų specialistai;

6.4. socialinių paslaugų įstaigų (socialinių paslaugų centrų, vaikų dienos centrų, krizių centrų, pagalbos šeimai tarnybų ir kt.) socialiniai darbuotojai, psichologai ir kiti socialinių paslaugų srities darbuotojai;

6.5. bendruomeninių ir kitų nevyriausybinių organizacijų darbuotojai, savanoriai;

6.6. sveikatos priežiūros įstaigų (pirminės ambulatorinės asmens sveikatos priežiūros paslaugas teikiančių įstaigų, priklausomybės ligų centrų, visuomenės sveikatos biurų) darbuotojai;

6.7. švietimo įstaigų (bendrojo ugdymo ir ikimokyklinio ugdymo mokyklų, pedagoginių psichologinių tarnybų, neformaliojo vaikų švietimo mokyklų ir kt.) darbuotojai;

6.8. specializuotų pagalbos centrų (toliau – SPC) specialistai;

6.9. policijos pareigūnai;

6.10. savivaldybės administracijos direktoriaus paskirtas tarpinstitucinio bendradarbiavimo koordinatorius ar kitas asmuo, įgaliotas atlikti tarpinstitucinio bendradarbiavimo koordinatoriaus funkcijas pagal Kompleksiškai teikiamos švietimo pagalbos, socialinės paramos, sveikatos priežiūros paslaugų ikimokyklinio ir priešmokyklinio amžiaus vaikams ir jų tėvams (globėjams) tvarkos aprašą, patvirtintą Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministro, Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministro ir Lietuvos Respublikos sveikatos apsaugos ministro 2011 m. lapkričio 4 d. įsakymu Nr. V-2068/A1-467/V-946 „Dėl Kompleksiškai teikiamos švietimo pagalbos, socialinės paramos, sveikatos priežiūros paslaugų ikimokyklinio ir priešmokyklinio amžiaus vaikams ir jų tėvams (globėjams) tvarkos aprašo patvirtinimo“ (toliau – tarpinstitucinio bendradarbiavimo koordinatorius);

6.11. kiti specialistai, teikiantys šeimoms paslaugas ir pagalbą.

7. Bendrą darbą su šeimomis organizuoja savivaldybių administracijos, skatindamos aktyvų bendruomeninių organizacijų, nevyriausybinių ir kitokių organizacijų įsitraukimą, kartu planuojant, koordinuojant bei kompleksiskai teikiant pagalbą šeimai. Bendrą darbą su šeimomis savivaldybėje rekomenduojama pavesti koordinuoti tarpinstitucinio bendradarbiavimo koordinatoriui.

8. Kiekvienoje savivaldybėje rekomenduojama sudaryti nuolat veikiančias ar sudaromas konkrečiam atvejui mobilias tarpinstitucines profesionalių specialistų komandas (toliau – mobilios komandos), kurias:

8.1. teikia neatidėliotiną kompleksiską pagalbą konkrečiai bendruomenei, vaikui, šeimai, išgyvenančiai krizę, jų gyvenamojoje aplinkoje;

8.2. prireikus dalyvauja vaiko atvejo peržiūroje;

8.3. konsultuoja tvarkos aprašo 11 punkte numatytas tarpinstitucines grupes krizių prevencijos klausimais.

9. Mobilios komandos gali būti sudaromos iš skirtingose institucijose ar įstaigose arba toje pačioje įstaigoje (pvz., krizių centre, pagalbos šeimai tarnyboje, socialinių paslaugų centre) dirbančių darbuotojų, kurie įvykus krizei galėtų vykti į bendruomenę ar šeimą ir suteikti skubią kompleksinę pagalbą. Į mobilias komandas gali būti įtraukiami socialiniai darbuotojai, psichologai – prireikus psichikos sveikatos specialistai, socialiniai pedagogai, SPC darbuotojai ar kiti specialistai, taip pat gali būti pasitelkiami vaiko teisių apsaugos specialistai. Mobilios komandos veikla derinama su tarpinstitucinės komandos, veikiančios pagal Kompleksiškai teikiamos šveitimo pagalbos, socialinės paramos, sveikatos priežiūros paslaugų ikimokyklinio ir priešmokyklinio amžiaus vaikams ir jų tėvams (globėjams) tvarkos aprašą, patvirtintą Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministro, Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministro ir Lietuvos Respublikos sveikatos apsaugos ministro 2011 m. lapkričio 4 d. įsakymu Nr. V-2068/A1-467/V-946 “Dėl Kompleksiškai teikiamos švietimo pagalbos, socialinės paramos, sveikatos priežiūros paslaugų ikimokyklinio ir priešmokyklinio amžiaus vaikams ir jų tėvams (globėjams) tvarkos aprašo patvirtinimo“, veikla. Siekiant užtikrinti laiku teikiamą pagalbą šeimoms, į mobilias komandas įtrauktiems darbuotojams gali būti nustatomas kitoks nei savivaldybės administracijos darbo laikas, nustatant kitą darbo pradžios ir pabaigos laiką, ar taikant suminę darbo laiko apskaitą pagal Lietuvos Respublikos darbo kodekso reikalavimus.

10. Bendro darbo su šeimomis klausimams aptarti, savivaldybei rekomenduojama organizuoti periodinius tarpinstitucinius pasitarimus, dalyvaujant tvarkos aprašo 6 punkte nurodytiems subjektams.

11. Savivaldybėje rekomenduojama įkurti tarpinstitucines grupes, kurioms vadovauja savivaldybės meras, vicemeras ar savivaldybės administracijos direktorius arba pavaduotojas, o dalyvauja tvarkos aprašo 6 punkte nurodyti subjektai (toliau – savivaldybės tarpinstitucinė grupė). Ši grupė periodiniuose tarpinstituciniuose pasitarimuose aptaria strateginius klausimus, susijusius su kompleksiškai teikiamos pagalbos šeimai pasiūla, poreikiais, kylančiomis problemomis, organizuoja, planuoja ir teikia siūlymus savivaldybės institucijoms dėl pagalbos šeimai, socialinės rizikos prevencijos priemonių, bendruomenių telkimo savivaldybėje formų, sutaria dėl bendrų veiksmų organizuojant ir dirbant su šeimomis, apsikeitimo informacija tvarkos. Savivaldybės tarpinstitucinės grupės veikla derinama su savivaldybės administracijos vaiko gerovės komisijos, veikiančios pagal Lietuvos Respublikos vaiko minimalios ir vidutinės priežiūros įstatymą, veikla. Tarpinstitucinės grupės, esant galimybei, įkuriamos ir seniūnijose. Seniūnijos tarpinstitucinei grupei vadovauja seniūnas, dalyvauja tvarkos aprašo 6 punkte nurodyti subjektai, veikiantys seniūnijoje. Seniūnijos tarpinstitucinės grupės, bendradarbiaudamos su bendruomene, seniūnaičiais, aptaria ir planuoja socialinės rizikos prevencijos priemones seniūnijoje, prireikus aptaria konkrečių šeimų situacijas ir teikia siūlymus VTAS ir (ar) socialinių

paslaugų įstaigoms dėl pagalbos konkrečiai šeimai teikimo, teikia pasiūlymus savivaldybės tarpinstitucinei grupei ar savivaldybės institucijoms dėl pagalbos šeimai organizavimo ir teikimo tobulinimo savivaldybėje.

IV SKYRIUS SOCIALINĖS RIZIKOS PREVENCIJA

12. Siekiant užkirsti kelią socialinės rizikos veiksniams šeimose ir bendruomenėse atsirasti, savivaldybėse ir seniūnijose vykdomos socialinės rizikos prevencijos priemonės, kurias pagal kompetenciją vykdo tvarkos aprašo 6 punkte nurodyti subjektai. Siekiant identifikuoti socialinės rizikos prevencijos priemonių bei kitos pagalbos šeimoms poreikį savivaldybėje, rekomenduojama VTAS ir savivaldybės administracijos padaliniui, atsakingam už socialinių paslaugų organizavimą (prireikus pasitelkiant mobilias komandas, seniūnus, seniūnijos išmokų specialistus ir (ar) specialistus socialiniam darbui) įvertinti su kokiais sunkumais susiduria savivaldybėje gyvenantys nepilnamečiai vaikai, prioritetą skiriant vaikams, augantiems ekonominius nepriteklius patiriančiose šeimose (šeima gauna socialines pašalpas, maisto produktų davinius), fizinių asmenų globėjų (rūpintojų) šeimose, daugiavaikėse šeimose, šeimose, kuriose nustatyti smurto atvejai. Išvados ir siūlymai aptariamai tvarkos aprašo 11 punkte numatyta pasitarime ar (ir) tarpinstitucinėse grupėse.

13. Seniūnai, seniūnaičiai, bendruomeninės organizacijos, pasitelkdami savanorius, kartu su savivaldybės administracija, suburia bendruomenę dirbti su šeimomis ir vaikais, organizuoja šeimų užimtumą, inicijuoja saugios kaimynystės veiklas, padeda šeimai užsitikrinti tinkamas gyvenamojo būsto sąlygas ir pan.

14. Savivaldybėje šeimoms sudaromos galimybės dalyvauti pozityviosios tėvystės mokymuose, šeimos įgūdžius ugdančiose ir palaikančiose priemonėse, įskaitant besilaukiančias vaikų šeimas. Bendruomeninėms ir kitoms nevyriausybinėms organizacijoms, seniūnijoms rekomenduojama sudaryti sąlygas šeimų savivaldos ir šeimų klubų veiklai, inicijuoti neformalią vienos šeimos pagalbą kitai šeimai ir pan.

15. Nustačius, kad prevencijos priemonių šeimai nepakanka, VTAS inicijuoja vaiko atvejo peržiūrą, kurio metu įvertinamas šeimos rizikos lygis ir inicijuojamas socialinis darbas su šeima bei bendros pagalbos šeimai teikimas.

V SKYRIUS SOCIALINIO DARBO SU ŠEIMOMIS IR SOCIALINĖS PRIEŽIŪROS TEIKIMO SPECIFIKA

16. Su šeima socialinį darbą dirba ir socialinę priežiūrą šeimai, taikydamas socialinio darbo atvejo vadybą, teikia socialinis darbuotojas. Teikiant šeimai socialinę priežiūrą, socialinių

darbuotojų darbą gali papildyti socialinių darbuotojų padėjėjų veikla, pavyzdžiui, pagalba atliekant namų ruošos darbus, palydint šeimą į sveikatos priežiūros įstaigą.

17. Socialinis darbas su šeima dirbamas tarpusavio susitarimo ir bendradarbiavimo su šeima pagrindu. Socialinis darbuotojas, teikdamas socialinę priežiūrą, su šeima sudaro rašytinį susitarimą dėl bendros veiklos, siekiant pokyčių šeimoje. Socialinis darbuotojas yra šeimos pagalbininkas pastarajai apsisprendžiant dėl šeimos gerovės, tačiau nėra atsakingas už šeimos pasirinktą gyvenimo būdą ir jos sprendimus bei šių sprendimų pasekmes.

18. Socialiniai darbuotojai dirba socialinį darbą lankydamiesi šeimose (rekomenduojama esant aukštai rizikai – ne mažiau kaip 3–5 kartus per savaitę, esant vidutinei rizikai – ne rečiau kaip 1 kartą per savaitę, esant žemai rizikai – pagal poreikį), taip pat palaiko ryšius su šeima ir kitomis priemonėmis, pavyzdžiui, telefonu. Apsilankant pirmą kartą ar po 17 val., taip pat šeimoje esant smurto rizikai, šeimoje lankosi mobili komanda arba ją lanko socialinis darbuotojas kartu su kitu specialistu (pavyzdžiui, kitu socialiniu darbuotoju, policijos pareigūnu, seniūnu, seniūnijos specialistu socialiniam darbui).

19. Siekiant įsitikinti, ar nėra pažeidžiamos vaiko teisės, šeimose periodiškai lankosi VTAS specialistai (rekomenduojama esant aukštai rizikai – ne rečiau kaip kartą per 1 mėnesį, esant vidutinei rizikai – ne rečiau kaip kartą per 3 mėnesius, esant žemai rizikai – pagal poreikį). Vaikui nesimokant pagal priešmokyklinio, pradinio, pagrindinio ugdymo programas, nesistemiškai lankant mokyklą, šeimose lankosi, kartu su vaiku ir šeima įvertindami pagalbos poreikį, švietimo pagalbos specialistai, esant kitoms pagrįstoms priežastims, dėl kurių šeimai reikalinga pagalba – kiti specialistai. Padėti šeimai pasitelkiama bendruomenė, seniūnai, seniūnaičiai.

20. Pagrindinės socialinio darbuotojo funkcijos dirbant su šeima:

20.1. tirti šeimų socialinę situaciją, vertinti konkrečios pagalbos šeimai poreikį ir numatyti galimus pagalbos šeimai būdus;

20.2. planuoti ir teikti socialinę priežiūrą šeimoms jų socialinėje aplinkoje;

20.3. vadovaujantis žmogiškosiomis vertybėmis, abipusės pagarbos, tarpusavio supratimo ir sutarimo principais, planuoti pagalbą šeimai;

20.4. siūlyti šeimai socialinių problemų sprendimo alternatyvas, kartu su šeima analizuoti situaciją, teikti reikalingą informaciją, žinias;

20.5. tarpininkauti šeimai dėl kitų pagalbos priemonių (pavyzdžiui, psichologinės pagalbos, psichosocialinės pagalbos krizių centre ar pagalbos šeimai tarnyboje, paslaugų vaikų dienos centre, piniginės socialinės paramos, užimtumo, sveikatos priežiūros, švietimo ir ugdymo, socialinio būsto, specialiųjų pagalbos priemonių, SPC kompleksiskai teikiamos pagalbos);

20.6. ugdyti šeimos socialinius, darbo įgūdžius, skatinant glaudesnę santykį su socialine aplinka;

20.7. dirbti socialinį darbą su šeimos socialine aplinka tam, kad šeima galėtų sėkmingiau integruotis visuomenėje;

20.8. ugdyti ir palaikyti šeimos narių motyvaciją siekti teigiamų pokyčių šeimos gyvenime, suaugusių šeimos narių gebėjimus pozityviai auklėti ir ugdyti vaikus, taip pat padėti šeimai sukurti palankią aplinką vaikų augimui ir raidai;

20.9. vertinti šeimai teikiamų socialinių paslaugų veiksmingumą ir efektyvumą;

20.10. teikti išvadas ir siūlymus dėl šeimų socialinės situacijos bei jų problemų sprendimo būdų, pasiektų ar nepasiektų rezultatų, to priežasčių ir motyvų. Informacija apie šeimai teikiamą socialinę pagalbą ir pokyčius šeimoje teikiama VTAS (planinė informacija apie šeimą VTAS teikiama ne rečiau kaip 1 kartą per 6 mėnesius).

21. Kai šeima sistemingai atsisako bendradarbiauti su socialiniu darbuotoju (neįsileidžia socialinio darbuotojo, ignoruoja socialinio darbuotojo pastangas susitarti dėl pagalbos šeimai teikimo, atsisako bendrauti ir bendradarbiauti, kviečiama neatvyksta į susitikimus, nesilaiko teismo ar VTAS įpareigojimų lankyti pozityviosios tėvystės mokymus ar pan.), socialinis darbuotojas apie tai informuoja savo darbdavį. Socialinio darbuotojo darbdavys raštu įspėja šeimą apie galimą pagalbos šeimai nutraukimą, nuroydamas tokio sprendimo pasekmes. Jeigu po tokio įspėjimo šeima ir toliau sistemingai atsisako bendradarbiauti, socialinis darbuotojas apie tai praneša VTAS. VTAS, gavęs informaciją apie šeimos sistemingą atsisakymą bendradarbiauti su socialiniais darbuotojais, inicijuoja pakartotinę vaiko atvejo peržiūrą.

22. Socialiniai darbuotojai, teikiantys socialinę priežiūrą šeimoms, įdarbinami savivaldybių ar nevyriausybinų organizacijų socialinių paslaugų įstaigose (toliau – socialinių paslaugų centras), o jų darbo vietos pagal galimybes įrengiamos socialinių paslaugų centre ir (ar) seniūnijose. Siekiant užtikrinti laiku teikiamą pagalbą šeimoms, pavyzdžiui, tokiais atvejais, kai šeimos nariai dieną dirba, vaikai lanko bendrojo ar ikimokyklinio ugdymo mokyklą ar kitas įstaigas, socialiniams darbuotojams gali būti nustatomas kitoks nei savivaldybės administracijos darbo laikas, nustatant kitą darbo pradžios ir pabaigos laiką ar taikant suminę darbo laiko apskaitą pagal Darbo kodekso reikalavimus.

23. Teikdami šeimoms socialinę priežiūrą, socialinių paslaugų centrai teikia ar organizuoja per kitus juridinius ir fizinius asmenis teikiamą psichologinę pagalbą šeimoms.

24. Kiekvienas socialinis darbuotojas, VTAS specialistas, kuris lankosi šeimose, mobilių komandų narys turi būti aprūpintas saugos darbe, mobiliojo ryšio priemonėmis, kitomis būtinomis darbo priemonėmis, transporto priemonėmis arba jam turi būti kompensuojamos kelionių, lankant šeimas, išlaidos, vadovaujantis Kompensuojamų išmokų dydžio ir mokėjimo

tvarkos aprašu, patvirtintu Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2003 m. sausio 28 d. nutarimu Nr. 116 „Dėl Kompensuojamų išmokų dydžio ir mokėjimo tvarkos aprašo patvirtinimo“. Vadovaujantis sveikatos apsaugos ministro nustatyta tvarka, darbdaviai organizuoja socialinių darbuotojų, VTAS specialistų, kurie lankosi šeimose, mobilių komandų narių skiepėjimus, esant galimybei draudžia papildomu sveikatos ir (ar) gyvybės draudimu ir kt. Socialiniams darbuotojams turi būti sudaromos sąlygos ne mažiau kaip 16 val. per metus tobulinti savo profesinę kompetenciją socialinės apsaugos ir darbo ministro nustatyta tvarka. Taip pat socialiniams darbuotojams sudaromos sąlygos ne mažiau kaip po tris valandas kas mėnesį dalyvauti supervizijose. Supervizijos derinamos su intervizijomis.

25. Socialinių darbuotojų, teikiančių socialinę priežiūrą šeimoms, veiklą koordinuoja ir metodinę pagalbą organizuoja socialinių paslaugų centrai, taip pat pasitelkiami savivaldybių administracijų padaliniai, atsakingi už socialinių paslaugų organizavimą, jei reikia – nepriklausomi ekspertai ir kt. Socialiniams darbuotojams turėtų būti suteikta galimybė periodiškai (rekomenduojama kartą per savaitę) kartu su socialinių paslaugų centrų vadovybe aptarti darbo grafikus, kylančias problemas. Socialiniai darbuotojai turi turėti galimybę keistis patirtimi ir gauti metodinę pagalbą. Prireikus vienas iš socialinių darbuotojų gali būti paskiriamas vyriausioju socialiniu darbuotoju, kuris teikia šeimoms socialinę priežiūrą ir koordinuoja bendrą socialinių paslaugų centro socialinių darbuotojų, dirbančių su šeimomis, veiklą.

26. Socialinė priežiūra derinama su bendruomeninių centrų, nevyriausybinių organizacijų, savivaldybių organizuojamomis pagalbos šeimai formomis – šeimai suteikiama galimybė ištikus krizei gauti pagalbą krizių centre (laikinais apsigyvenant ir gaunant intensyvią socialinių įgūdžių ugdymo ir (ar) krizės įveikimo pagalbą), lankytis pagalbos šeimai centre, gauti psichologo ar psichoterapinę pagalbą, psichosocialinę reabilitaciją, socialines išmokas, gydytis nuo priklausomybių, dalyvauti pozityviosios tėvystės, visuomenės sveikatos stiprinimo, smurtinių elgesį keičiančiose, smurto prevencijos priemonių bei kitose programose, vaikui lankyti dienos centrą ir pan. Sveikatos priežiūros įstaigos, SPC, švietimo įstaigos, policijos komisariatai, darbo biržos, seniūnai prireikus ir socialinių paslaugų centrui paprašius, pagal kompetenciją ir galimybes teikia informaciją socialiniams darbuotojams dėl galimybių šeimai gauti pagalbą, kartu su socialiniu darbuotoju ir šeima planuoja bei teikia pagalbą šeimai, socialinių paslaugų centro vadovybės ar socialinio darbuotojo kvietimu, esant poreikiui ir galimybėms, dalyvauja aptariant pagalbos šeimai priemones ir jų efektyvumą. Socialiniai darbuotojai, tarpininkaujantys šeimai dėl pagalbos jiems teikimo, sveikatos priežiūros ar kitose įstaigose gali būti aptarnaujami pirmumo tvarka.

27. Kai tvarkos aprašo 6 punkte nurodyti subjektai, kitos institucijos, įstaigos, organizacijos atsisako bendradarbiauti su socialiniu darbuotoju ar socialinių paslaugų centru,

socialinių paslaugų centro vadovybė apie tokį atvejį informuoja tarpinstitucinio bendradarbiavimo koordinatorių. Šiuos klausimus rekomenduojama aptarti tarpinstituciniame pasitarime ar (ir) savivaldybės tarpinstitucinėje grupėje, numatytoje tvarkos aprašo 11 punkte.

VI SKYRIUS

VAIKO PAĖMIMAS IŠ ŠEIMOS AR KITOS JAM NESAUGIOS APLINKOS, VAIKO ATVEJO PERŽIŪRA, PAGALBOS VAIKUI IR ŠEIMAI PLANAVIMAS

28. Bendruomenės, švietimo, sveikatos priežiūros, socialinių paslaugų, teisėsaugos ir kitos institucijos ir įstaigos, seniūnai, seniūnaičiai, bendruomeninių ir kitų nevyriausybių organizacijų darbuotojai ar kiti asmenys, turintys informacijos apie galimą vaiko teisių pažeidimą šeimoje, keliantį ar galintį sukelti pavojų jo gerovei, sveikatai ar gyvybei, nedelsdami apie tai informuoja VTAS arba policiją.

29. VTAS, gavęs informaciją apie galimą vaiko teisių pažeidimą šeimoje, nedelsdamas įvertina pranešimo pagrįstumą ir bendradarbiaudamas su seniūnija, socialiniais darbuotojais, mobilia komanda ir (ar) policija, nedelsdamas vyksta į vaiko buvimo vietą įvertinti situacijos. Jei, įvertinus padėtį vietoje, nustatoma, kad vaiko buvimas šeimoje yra nesaugus ir tai kelia pavojų jo sveikatai ir gyvybei, VTAS skubiai vykdo vaiko paėmimą iš šeimos. Socialiniam darbuotojui, teikiančiam socialinę priežiūrą konkrečiai šeimai, nerekomenduojama dalyvauti paimant vaiką.

30. Siekiant vykdyti vaiko teisių apsaugos užtikrinimo kontrolę, VTAS specialistams gali būti nustatomas kitoks nei savivaldybės administracijos darbo laikas, nustatant kitą darbo pradžios ir pabaigos laiką ar taikant suminę darbo laiko apskaitą pagal Darbo kodekso reikalavimus.

31. Vaikas iš šeimos ar kitos jam nesaugios aplinkos paimamas Lietuvos Respublikos vaiko teisių apsaugos pagrindų įstatymo nustatytais pagrindais.

32. VTAS įtarus ar nustačius galimus vaiko teisių pažeidimus šeimoje, keliančius pavojų jo sveikatai ir gyvybei arba esant socialinei rizikai, skubiai, ne vėliau kaip per 3 darbo dienas nuo įtarimų atsiradimo ar fakto nustatymo, nepriklausomai nuo to ar vaikas paimtas iš šeimos ar ne, organizuoja pirminę vaiko atvejo peržiūrą, į kurią kviečiami vaikas, jei tai neprieštarauja jo interesams, vaiko tėvai ar atstovai pagal įstatymą, specialistai, nurodyti tvarkos aprašo 6 punkte ir galintys suteikti informacijos apie vaiką, jo tėvus ar atstovus pagal įstatymą.

33. Vaiko atvejo peržiūros metu detalčiai išnagrinėjama visa tvarkos aprašo 6 punkte nurodytų specialistų, mobilios komandos turima informacija apie vaiką ir jo šeimą, įvertinamas šeimos rizikos lygis, pirminis pagalbos šeimai poreikis ir vaiko galimybės gyventi šeimoje.

34. Vaiko atvejo peržiūros metu turi būti išklausoma vaiko nuomonė, jei jis geba ją išreikšti. Siekiant apsaugoti vaiką nuo galimo neigiamo poveikio, vaikas gali nedalyvauti vaiko atvejo peržiūroje, tačiau tokiu atveju vaiko nuomonė turi būti iš anksto išklaudyta VTAS specialistų ir vaiko atvejo peržiūros metu įvertinta.

35. Vaiko atvejo peržiūros metu, paaiškėjus poreikiui suteikti šeimai pagalbą, šeimai paskiriamas socialinis darbuotojas ir nedelsiant sudaromas bendras pagalbos vaikui ir šeimai planas – šeimai būtinų veiksmų ir priemonių bei socialinės, sveikatos priežiūros, švietimo pagalbos bei kitų paslaugų visuma, kuria bus siekiama užtikrinti tinkamą vaiko teisių apsaugą. Vaiko atvejo peržiūros metu aptariant ir numatant minėtus veiksmus bei priemones, nusprendžiama dėl konkrečių veiksmų ir priemonių bei kaip šeimai jie bus organizuojami, nustatomos konkrečius veiksmus ir priemones teikiančios institucijos ar įstaigos, jų veiksmai ir atsakomybė, teikimo tvarka ir terminai, atsižvelgiant į individualius šeimos poreikius ir vaiko tėvų ar atstovų pagal įstatymą bei kartu su vaiku gyvenančių asmenų elgseną su vaiku, jų gyvenimo būdą.

36. Bendras pagalbos vaikui ir šeimai planas sudaromas terminuotai. Rekomenduojama jį sudaryti ne trumpiau kaip 3 mėnesiams ir ne ilgiau kaip 12 mėnesių nuo šio plano sudarymo dienos.

37. Bendrą detalų pagalbos vaikui ir šeimai planą, pagal vaiko peržiūros metu sutartus veiksmus ir priemones socialinio darbuotojo atliktą detalų pagalbos šeimai poreikio įvertinimą, per 10 darbo dienų rekomenduojama rengti socialinių paslaugų centrui kartu su institucijomis ar įstaigomis, įtrauktomis į vaiko atvejo peržiūrą. Bendrame pagalbos vaikui ir šeimai plane numatytus veiksmus ir priemones socialinis darbuotojas aptaria su šeima. Pagalbos vaikui ir šeimai plano formą tvirtina socialinės apsaugos ir darbo ministras.

38. Teikiant pagalbą šeimai, pirminės vaiko atvejo peržiūros metu nustatytu laiku VTAS inicijuoja pakartotinę vaiko atvejo peržiūrą, per kurią išklausoma vaiko nuomonė, jei jis geba ją išreikšti, vaiko tėvų ar atstovų pagal įstatymą nuomonė apie gautą pagalbą, bendruomenės atstovų nuomonė, įvertinamas tėvų ar atstovų pagal įstatymą duotų, priimtų įsipareigojimų vykdymas, specialistų, dalyvaujančių teikiant pagalbą šeimai, išvados ir pan. Pakartotinės vaiko atvejo peržiūros metu aptariamas bendrame pagalbos vaikui ir šeimai plane numatytų veiksmų ir priemonių efektyvumas. Prireikus bendras pagalbos vaikui ir šeimai planas koreguojamas, rizikos lygis įvertinamas iš naujo ir pagalbos teikimas pratęsiamas iki kitos vaiko atvejo peržiūros. Vaiko atvejo peržiūros organizuojamos, bendras pagalbos vaikui ir šeimai planas sudaromas ir tais atvejais, kai vaikui yra nustatyta laikinoji globa (rūpyba).

39. Jei teikiant pagalbą šeimai, šeima per bendrame pagalbos vaikui ir šeimai plane ir (ar) pakoreguotame bendrame plane pagalbos vaikui ir šeimai plane nustatytą laikotarpį

nepakeitė savo elgesio su vaiku ir pakartotinės vaiko atvejo peržiūros dalyviai nustato, kad išlieka realus pavojus jo sveikatai ir gyvybei, VTAS inicijuoja vaiko globos (rūpybos) nustatymą.

40. Tais atvejais, kai pakartotinės atvejo peržiūros metu paaiškėja, kad pagalba šeimai buvo veiksminga, tėvai tinkamai rūpinasi vaiku ir užtikrina tinkamą vaiko auklėjimą, dėl to visiškai išnyksta grėsmė vaiko saugumui, sveikatai ir gyvybei bei socialinė rizika, bendro pagalbos vaikui ir šeimai plano vykdymas nutraukiamas, prireikus šeimai pasiūlomos tik socialinės rizikos prevencijos priemonės.

VII SKYRIUS

KITŲ INSTITUCIJŲ IR ĮSTAIGŲ DARBO SPECIFIKA, DIRBANT SU ŠEIMOMIS

41. Sveikatos priežiūros įstaigos nedelsiant, bet ne vėliau kaip per tris darbo dienas, informaciją apie su vaiku gyvenančių tėvų ar atstovų pagal įstatymą sveikatos būklę, be jų sutikimo elektroninėmis ryšio priemonėmis teikia VTAS, esant būtinumui ginti vaiko teises ir interesus, taip pat esant pagrįstų įtarimų, kad pažeistos vaiko teisės. Kitos tarnybos, turinčios informacijos apie kartu su vaiku gyvenančius vaiko tėvus ar atstovus pagal įstatymą, grįžusius iš laisvės atėmimo vietų, apie tai nedelsiant, bet ne vėliau kaip per 3 darbo dienas informuoja VTAS. Galimus pavojus, pastebėtus lankantis šeimoje, dėl tėvų ar atstovų pagal įstatymą bei kitų kartu su vaiku gyvenančių asmenų elgesio, VTAS turi aptarti su socialinių paslaugų centru, kurio vadovybė kartu su socialiniu darbuotoju planuoja konkrečius veiksmus ir priemones, kaip išvengti pavojaus (šeimoje lankytis ne vienam socialiniam darbuotojui, inicijuoti mobilios komandos ar psichikos sveikatos specialistų apsilankymą šeimoje ir pan.).

42. Skubiai sulaikius ar hospitalizavus vaiko tėvus ar atstovus pagal įstatymą, įpareigojus smurtautoją išsikelti, kai vaikai lieka be priežiūros, sveikatos priežiūros įstaigos, policijos pareigūnai apie tai nedelsdami, ne vėliau nei per 24 val. nuo atitinkamos aplinkybės atsiradimo ar paaiškėjimo, jei ši aplinkybė atsiradimo metu nebuvo žinoma, informuoja VTAS.

43. Policijos pareigūnai, vykdydami nusikalstamų veiklų užkardymą ir prevenciją, prevenciškai stebi šeimas, kuriose buvo nustatyta vaikų teisių pažeidimų, smurto prieš juos atvejų ar buvo gauta pranešimų apie galimus smurto atvejus šeimoje, taip pat šeimas, kuriose gyvena probuojamieji asmenys ar asmenys, grįžę iš laisvės atėmimo vietų, teisti už nusikalstamas veikas, susijusias su vaiko teisių pažeidimu, smurtu artimoje aplinkoje, ir šie asmenys pasižymi agresyviu būdu ar piktnaudžiauja alkoholiu, turi priklausomybę nuo narkotinių ir (ar) psichotropinių medžiagų. Policijos pareigūnai planuoja ir vykdo individualios prevencijos priemones tokiose šeimose.

44. SPC teikia specializuotą kompleksinę pagalbą smurto artimoje aplinkoje atveju įveikiant kritinę būklę, specializuotą psichologo, teisinę ir kitą pagalbą, bendradarbiauja su

savivaldybių administracijomis organizuojant visuomenės švietimo ir informavimo kampanijas, skatinančias netoleruoti smurto, ir vykdo kitas prevencijos priemones Lietuvos Respublikos apsaugos nuo smurto artimoje aplinkoje įstatymo nustatyta tvarka.

45. Seniūnai, pasitelkdami seniūnaičius ir bendruomenines organizacijas, prevenciškai stebi šeimas ir šeimas, kuriose galima socialinė rizika, prireikus, jose lankosi, su socialiniais darbuotojais ar seniūnijos specialistais socialiniam darbui aptaria galimas individualios prevencijos priemones ir teikia (rekomenduojama kartą per ketvirtį) savivaldybės administracijai apibendrintą informaciją apie situaciją seniūnijoje.

46. Seniūnijos specialistai socialiniam darbui renka ir analizuoja informaciją apie seniūnijos gyventojų socialinės pagalbos poreikius, informuoja ir konsultuoja socialinių paslaugų klausimais, prireikus tarpininkauja skiriant šeimai socialines paslaugas, techninės pagalbos priemones, piniginę socialinę paramą. Seniūnijų išmokų specialistai vertina šeimų buities ir gyvenimo sąlygas ir teikia išvadas savivaldybės administracijai dėl piniginės socialinės paramos skyrimo, neskyrimo, jos mokėjimo nutraukimo, kartu su seniūnijos specialistais socialiniam darbui ar socialiniais darbuotojais teikia išvadas dėl piniginės socialinės paramos skyrimo šeimai nepiniginėmis formomis.

47. Pirminės ambulatorinės asmens sveikatos priežiūros įstaigos vykdo nėščiąjų, gimdyvių ir naujagimių sveikatos priežiūrą sveikatos apsaugos ministro nustatyta tvarka. Nėščiosios sveikatos tikrinimo metu įtarus ar nustačius, kad nėščioji galimai patiria smurtą ir yra jaunesnė nei 18 metų, pirminės ambulatorinės asmens sveikatos priežiūros įstaigos vadovo įgaliotas asmuo apie tai ne vėliau kaip per 10 darbo dienų elektroninėmis ryšio priemonėmis informuoja VTAS. Pastarasis apie tai praneša seniūnui ir (ar) socialinių paslaugų centrui, prašydamas prevenciškai stebėti nėščiąją ir prireikus inicijuoti socialinį darbą su ja ir jos socialine aplinka.

48. Vaikų profilaktinis sveikatos tikrinimas vykdomas sveikatos apsaugos ministro nustatyta tvarka. Esant pagrįstų įtarimų, kad pažeistos vaiko teisės (pavyzdžiui, vaikas neatvyksta į profilaktinį sveikatos patikrinimą), sveikatos priežiūros įstaigos nedelsiant elektroninėmis ryšio priemonėmis apie tai informuoja VTAS pagal vaiko gyvenamąją vietą arba pagal sveikatos priežiūros įstaigos vietą.

49. Visuomenės sveikatos priežiūros specialistai, dirbantys savivaldybėse, planuoja vaikų sveikatai gerinti skirtas priemones, vertina taikomų priemonių efektyvumą, organizuoja renginius, mokymus bendruomenėje, įtraukdami vietos gyventojus į sveikatinimo programas, ypač daug dėmesio skirdami psichikos sveikatai stiprinti, alkoholizmui mažinti, prevenciniam darbui su besilaukiančiomis motinomis ir pan.

50. Visuomenės sveikatos biurai, priklausomybių ligų centrai, pirminės ambulatorinės asmens sveikatos priežiūros paslaugas teikiančios įstaigos, vykdo visuomenės sveikatos, psichikos sveikatos, alkoholizmo ar kitų priklausomybių ligų prevencijos ar pagalbos priemones, bendradarbiauja su socialinių paslaugų centrais, bendruomeninėmis organizacijomis, seniūnijomis, socialiniais darbuotojais.

51. Švietimo įstaigos atlieka vaikų mokyklos lankymo stebėseną ir periodiškai apie tai teikia informaciją savivaldybių administracijoms. Vaikui nesimokant pagal privalomojo švietimo programas, nesistemingai lankant mokyklą, ar mokyklai kilus pagrįstų įtarimų dėl to, kad galimai tėvai netinkamai auklėja vaiką, mokykla apie vaiko mokyklos nelankymą, kitas pastebėtas aplinkybes ir mokyklos teiktą švietimo pagalbą per 10 darbo dienų nuo šių faktų nustatymo informuoja VTAS.

52. Ikimokyklinio ir bendrojo ugdymo mokyklos, vykdančios ikimokyklinio ir priešmokyklinio ugdymo programas, atlieka vaikų privalomojo ikimokyklinio ir priešmokyklinio ugdymo stebėseną ir teikia apie tai informaciją savivaldybės administracijai. Vaikams, kuriems švietimo ir mokslo ministro nustatytais atvejais šis ugdymas yra privalomas, nelankant ikimokyklinio ar bendrojo ugdymo mokyklos, šių mokyklų specialistams rekomenduojama apsilankyti šių vaikų šeimose ir per 10 darbo dienų nuo šio fakto nustatymo apie tai informuoti VTAS.

53. Ikimokyklinio ir bendrojo ugdymo mokyklos planuoja ir vykdo lytiškumo ugdymo, smurto ir patyčių, alkoholio, tabako, narkotinių ir psichotropinių medžiagų vartojimo, prekybos žmonėmis prevencijos, saugaus elgesio naudojant informacines technologijas, sveikos gyvensenos ir kitas tikslines prevencines programas, bendradarbiauja su savivaldybės bendruomeninėmis organizacijomis, seniūnijomis, socialiniais darbuotojais, socialinių paslaugų centrais.

54. Ikimokyklinio ir bendrojo ugdymo mokyklos organizuoja specialiųjų ugdymosi poreikių turinčių vaikų ugdymą, teikia švietimo pagalbą, konsultuoja tėvus Lietuvos Respublikos švietimo įstatymo nustatyta tvarka. Švietimo pagalbos specialistai teikia socialinę pedagoginę, psichologinę, specialiąją pedagoginę, specialiąją pagalbą, konsultuoja vaiko tėvus ar atstovus pagal įstatymą, bendradarbiaudami su jais teikia vaikams psichologinę pagalbą, psichologinių problemų prevencijos priemones ir ankstyvąją intervenciją, bendradarbiauja su socialiniais darbuotojais, sveikatos priežiūros įstaigomis.

55. Savivaldybių administracijos užtikrina vaikų, augančių šeimose, popamokinį ugdymą, jį stebi ir kontroliuoja. Šeimose augantiems vaikams savivaldybių administracijos organizuoja privalomą švietimo ir mokslo ministro nustatytais atvejais ikimokyklinį ir priešmokyklinį ugdymą, prireikus – vaikų pavėžėjimo ir kitų paslaugų teikimą.

VIII SKYRIUS
VAIKO TEISIŲ APSAUGOS UŽTIKRINIMO PRIEMONIŲ IR SOCIALINIŲ
PASLAUGŲ ŠEIMOMS TEIKIMO BEI ORGANIZAVIMO SAVIVALDYBĖSE
STEBĖSENA

56. Valstybės vaiko teisių apsaugos ir įvaikinimo tarnyba prie Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos kartu su Socialinių paslaugų priežiūros departamentu prie Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos vykdo vaiko teisių apsaugos užtikrinimo priemonių ir socialinių paslaugų šeimai teikimo bei organizavimo stebėseną, teikia metodinę pagalbą subjektams, dirbantiems su šeimomis, ir formuoja bendrą vaiko teisių apsaugos užtikrinimo priemonių taikymo, socialinių paslaugų teikimo ir organizavimo praktiką savivaldybėse.
